

- SÜMEGHY J. 1955. Medencéink pliocén és pleisztocén rétegtani kérdései. – MÁFI Évi Jel. 1951-ről. Bp. pp. 83–107.
- SZÁDECZKY-KARDOSS E. 1941. Ősi folyók a Dunántúlon. – Földt. Ért. 6. pp. 119–133.
- SZENES, J. 1956. Kelet-Szlovákia ősföldrajzi fejlődése a neogénben. – Földt. Közl. 86. pp. 38–43.
- TÖRY K. 1952. A Duna és szabályozása. – Akad. Kiadó Bp. 454 p.
- ÚJVÁRY J. 1959. Hidrográfia RPR. – Ed. Stiintifica, Bucuresti, 288 p.
- ÚJVÁRY J. 1973. A Duna-delta fejlődéstörténeti vázlata és szerkezeti egységei. – Földt. Közl. 103. pp. 270–284.
- VÁGÁS I. 1982. A Tisza árvizei. – VÍZDOK, Bp. 283 p.
- WINKLER-HERMADEN, A. 1957. Geologische Kräftepiel und Landformung. – Wien, 822 p.

Kovács János–Lóczy Dénes (szerk.): A vizek és az ember. Tiszteletkötet Lovász György professzor úr 70. születésnapjára PTE TTK Földrajzi Intézet. 2001. Pécs, 310 oldal

Recenziót írni egy tanulmánykötetről nem mindig hálás feladat. Előfordul, hogy az adott kötet publikációi tematikájukban, módszertanukban teljesen eltérnek egymástól, s ily módon a mű alig különbözik egy tudományos szakfolyóirat éppen aktuális számától. Ilyenkor a könyvismertetés írója kénytelen a kötetben megjelent tanulmányok pusztá felsorolására szorítkozni. Jelen esetben szerencsére szó sincs erről. A Pécsi Tudományegyetem Földrajzi Intézetében LOVÁSZ GYÖRGY professzor 70. születésnapja alkalmából készült, KOVÁCS J. és LÓCZY D. által szerkesztett, A vizek és az ember c. munka írásai egységes szellemben készültek, szem előtt tartva a mű legfontosabb célját: tisztelegni LOVÁSZ GYÖRGY tudományos munkássága előtt.

A kötet tanulmányai szerzők szerint ABC sorrendben követik egymást, a szerkesztők nem tagolták ezeket fejezetekre tematikájuk szerint. Mégis igen jól körülhatárolható az a néhány témakör, amelyekkel az írások foglalkoznak. Az értekezések a vizekről, geomorfológiai kutatásokról vagy a természeti táj és az ember kapcsolatáról szólnak, nem véletlenül. A földrajztudományon belül ugyanis éppen ezek a diszciplínák azok, amelyekben LOVÁSZ professzor maradandót alkotott.

A vizeket, egy táj vízföldrajzát sok féle módon lehet és kell minősíteni. BALOGH J. és SCHWEITZER F. azokat a főbb szempontokat összegzi és mutatja be, amik a környezetértékelés szempontjából a legfontosabbak. FRANYÓ F. Zalaegerszeg és környékének korábbi földtani, hidrogeológiai kutatási eredményeit támasztja alá kútúrasi adatokkal, illetve szedimentológiai és öslénytani vizsgálatokkal. PÁNDI G. írása röviden ismerteti azoknak az erdélyi származású szakembereknek a munkásságát, akik Erdély és hazánk tágabb térségének hidrológiai kutatásai terén maradandót alkottak. GERESDI I. és CZIGÁNY SZ. értekezése a vízfolyások (jelen esetben a Duna) hőmérséklete valamint a léghőmérséklet közötti kapcsolatot és annak mértékét mutatja be.

A vizekről szóló tanulmányok között egy igen érdekes és a hazai geográfiai szakirodalomban ritkaságszámba menő témával foglalkozik MÜLLER A. írása, amely azon túl, hogy tájékoztat a Balti-tenger hidrológiai viszonyairól, távlatokat nyújt két gazdasági értékű halfaj helyi halászatát illetően.

A felszíni vizekkel kapcsolatos témák között igen fontos a víztározók, a földuzzasztott folyók helyzete. LÓCZY D. értekezésében azokat a problémákat összegzi, amelyek a nagy gátak létesítése és működése során az elmúlt években láttak napvilágot. A cikk fő erénye, hogy a legfrissebb szakirodalomra támaszkodva valóban aktuális, sőt olykor meglepően újszerű dolgokra koncentrálnak. Nem foglalkozik részletesen a nagy víztározókkal kapcsolatos „lerágott csontokkal” (pl. Nasszer-tó), hanem igyekszik valódi helyzetképet adni, s az ebből nyert tapasztalatokat próbálja alkalmazni és összehasonlítani hazai példákkal, nem utolsósorban a Bős-Nagymarosi Vízlépcső helyzetével.

A „vizes” publikációk közül legnagyobb aktualitása hazánkban az árvizekkel kapcsolatos témáknak van. ELY, L. és NAGYVÁRADI L. egy olyan közös amerikai–magyar projekt előtanulmányát mutatja be, amely az árvízi üledékek kormeghatározásán, az áradásokra vonatkozó történelmi feljegyzéseken, az újholocén klímaadatsorokon alapul és bemutatja azokat az USA-ban már sikeresen alkalmazott módszereket, amelyek segítségével a jövőbeni áradások pontosabban előrejelezhetők és modellezhetők.

A nagy tiszai árvizek, valamint a tavaly bekövetkezett katasztrófális ciánszennyezés életre hívták az állami finanszírozású Tisza-kutatási programot, mely nem csak magát a folyót, hanem annak szűkebb-tágabb környezetét veti komplex vizsgálat alá. Ebből a hatalmas anyagból KERÉNYI A. és SZABÓ SZ. e kötetben a Tisza menti területek légszennyezettségét és a savas esőkkel szembeni rezisztenciáját mutatja be.

A környezet elemei közül a talaj rendkívül összetett rendszer, mely fontos szerepet játszik a táj alakulásában. Erről íródott FODOR I. cikke, a szerző azonban a tanulmány címével ellentétben első sorban a talajokat veszélyeztető környezeti ártalmakat összegzi.

Az ember és környezetének kapcsolatával közvetve vagy közvetlenül szinte mindegyik értekezés foglalkozik. GYURICZA L. tanulmánya a gemenci erdő turisztikai hasznosítására tesz olyan javaslatokat, amelyek a természetvédelem prioritását tartják szem előtt és biztosítják a fenntartható fejlődést. MÁTÉ A. a szekszárdi borvidék kialakulását befolyásoló természeti adottságokat elemzi, kiemelve azokat a tényezőket, amelyek veszélyeztetik a szőlőművelést, ezért a bortermelés megóvása érdekében (is) beavatkozást és védelmet igényelnek.

ELEKES T. és GYENIZSE P. egy-egy értekezése a természeti adottságok településhálózatra gyakorolt hatását vizsgálja erdélyi, ill. dél-dunántúli mintaterületen. Ez a téma LOVÁSZ GYÖRGYHÖZ, aki (egyebek között) kidolgozta a településhálózat-sűrűségi térképek készítésének módszereit, különösen közel áll. Az előbb említett két tanulmány is ezt a szemléletet teszi magáévá. A cikkek a településhálózat sűrűségét különböző korokban vizsgálják és hasonlítják össze. Az ember és környezetének változásáról szól LEHMANN A. írása is. A szerző a Dráva-síkon a 19. sz. közepe óta a növényzetben a társadalmi hatásra bekövetkezett változásokat ismerteti, kiemeli a Duna-Dráva Nemzeti Park létesítésének fontosságát, mely az itteni egyedülálló flóra maradványainak szinte egyetlen menedéke.

WILHELM Z. egy hazánktól távoli vidékkel, Bengáliával foglalkozik, s cikkében a világ egyik legnagyobb népességkoncentrációjú térsége, a viharos történelmi eseményeket átélő-ázsiai terület környezeti jellemzőinek változásait foglalja össze. A táj fejlődését, alakulását történelmi távlatból is vizsgálja, s ez (hasonlóan a fentebbi két bekezdésben említett többi tanulmányhoz) már a történelmi földrajz tárgykörebe is átvezet. Ezen iskola legjelesebb hazai képviselője, FRISNYÁK S. a borsodi kultúrtáj kialakulásáról és terjedéséről szóló értekezésével köszönti LOVÁSZ GYÖRGY professzort.

A kötetben joggal kaptak szép számmal helyet a geomorfológiai tárgyú tanulmányok, hiszen LOVÁSZ GYÖRGY tudományos munkássága során a legeredményesebben talán a geomorfológiát művelte. MAROSI S. a hazai domsági felszínek kialakulását, felszínalakulását összefoglaló értekezésében tiszteleg LOVÁSZ GYÖRGY munkássága előtt. VERESS M. a Káli-medence kötengerei pseudokarsztos mikroformáinak kialakulását vizsgálja morfológiai, matematikai-statisztikai és anyagvizsgálati módszerekkel. Kutatási eredményei szerint a homokkővön kialakult formák a kőzetben lévő amorf kova, valamint a csapadékvíz függvénye, aminek elfolyási időtartama viszont elsősorban a lejtéstől függ. JAKUCS L. a paleokarsztokról szóló értekezésében hangsúlyozza, hogy negyedidőszaki karsztos térségeink formakincse között sokkal nagyobb arányban vannak jelen a különféle őskarsztos bélyegek, mint ahogy ezt korábban feltételezték volna. Ezek gazdagsága olyan nagy, hogy új távlatokat nyithat meg a paleokarsztok kutatásában. GÁBRIS GY. a Zagyva–Tarna hordalékkúp negyedidőszaki ösvízrajzi fejlődéstörténetéről mutatja be korábbi, valamint újabb kutatási eredményeit.

Az eddigiektől kissé eltérő témájú, üdítő színfolt KOPÁRI L. Szlovénia biogeográfiáját röviden bemutató írása. CSÁSZÁR ZS. a földrajztanításnak a társadalmi igények és az oktatási rendszer megváltozásával járó új kihívásairól szóló tanulmánya az adaptív oktatás, a differenciált tanulás előnyeit és bevezetésének szükségességét hangsúlyozza. Az már más kérdés, hogy a szeptembertől bevezetett kerettanterv és a lecsökkentett óraszám erre mekkora mozgásteret biztosít...

A mű kivitelezése és külső formája beilleszkedik a pécsi földrajzi műhely által kiadott tiszteletkötetek sorába. Sajnos, a nyomtatott szöveg kissé halványra sikerült. Ennek ellenére szép és méltó tartalmú munka, amelynek értekezéseiről LÓCYZ D. a kötet előszavában így ír: „Szinte mindegyik fejezeten érződik LOVÁSZ GYÖRGY hatása...” Ez a tény, valamint a tanulmányok (különösen a pécsi szerzők) egységes szemléletmódja egy pécsi földrajzi iskola körvonalait kezdik mutatni, melynek létrejöttében LOVÁSZ GYÖRGYnek kiemelkedő szerepe van. A kötetet MÁNFÁI GY. gyönyörű természetfotói, valamint a könyv végén LOVÁSZ GYÖRGY publikációinak listája egészíti ki.

CSUTÁK MÁTÉ